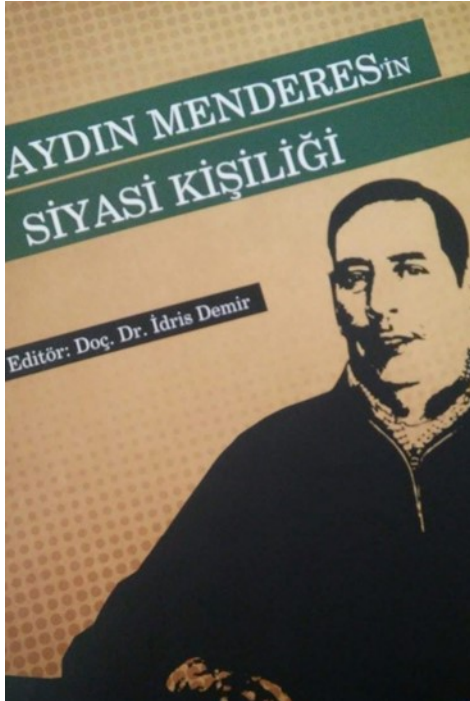

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW:

ENTELEKTÜEL BİR SİYASETÇİ PORTRESİ: AYDIN MENDERES

Zümrüt BAHADIR*

KİTAP KÜNYE:

Yazarlar: İdris DEMİR (Ed.)

Kitabın Adı: “Aydın Menderes’in Siyasi Kişiliği”

Yayınevi: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yayınları

Basım Yeri: İstanbul

Basım Yılı: 2016

ISBN: 978-605-5688-99-8

Ruskin Susam ve Zambaklar’da kitabın asıl gayesinin sesi muhafaza etmek olduğunu söyler (Ruskin, 2016:34). Elimizde tam da böyle, bir sesi muhafaza eden kitap var: Aydın Menderes’in Siyasi Kişiliği. Aydın Menderes uzunca yıllar siyasetin içinde bulunmuş, Türkiye tarihinin kırılma noktalarına bizzat şahitlik etmiş bir siyasetçi. Ona yalnızca siyasetçi demek az kalır. Evvela Menderes iyi bir okuyucu bunun yanı sıra iyi bir yazar ve iyi bir hatip ve pek tabii kadri bilinmemiş iyi bir siyasetçi. Üç tane darbe gördü Aydın Menderes. İlkinde

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, E-posta: zmrubahadir92@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6724-5980.

çocuktu, 27 Mayıs ondan babasının alıp götürdü. İkincisinde, 12 Mart'ta, gençti, üçüncüsünde, 12 Eylül'de, siyaseteydi ve bu darbe onun siyasi faaliyetlerini yasaklamıştı. Tüm bu darbeler, siyasi çalkantılar, Menderes ailesinin başına gelenler onun dünyaya ve siyasete bakışını şekillendirdi. Onun hayattaki duruşunu biçimlendiren tüm bu olayları ve onun olaylara nasıl yaklaştığını kitaplarından, röportajlarından ve kısa ömrüne sığdırdığı onca gazete yazısından çıkarabiliriz.

Yazdığı kitaplardan alınmış bazı yazılar, gazetede yazdığı yazıların ve yaptığı röportajların hemen hepsine ise titiz bir çalışmanın ürünü olan “Aydın Menderes’in Siyasi Kişiliği” adlı kitapta bulabiliriz. Bu kitap dokuz bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Aydın Menderes’in siyasetin kavramlarına bakışını görebiliriz. İktisattan siyaset bilimine, yönetimden uluslararası ilişkilere kadar geniş bir kavramsal çerçeve üzerinde yazmış olan Menderes’in ilgi alanlarının çeşitli olduğunu görmekteyiz. İkinci bölüm siyaset felsefesi olarak adlandırılmış. Menderes’in buradaki yazıları demokratikleşme sürecinde devlet, asker ve devlet ilişkisi ve uluslararası güçlerin faaliyetlerinin Türkiye siyasetindeki yansımaları üzerinedir. Üçüncü bölüm Adnan Menderes üzerine söylediklerinden ve yazdıklarından oluşmaktadır. Babasına karşı hudutsuz bir güveni (Demir, 218) olduğunu söyleyen Menderes aynı zamanda Demokrat Partiyi gündelik siyasetin kısır döngüsünde boğulduğu ve ülkedeki tansiyonu bu yüzden düşüremediği yönünde eleştirmiştir (Demir, 211). Dördüncü bölüm Aydın Menderes’in, tarih üzerine, beşinci bölüm Türkiye üzerine, altıncı bölüm ise dünya üzerine söylediklerinden oluşmaktadır. Tarihi ele alış ve yorumlayış biçimi yalnızca kahramanlık hikâyeleriyle sınırlı değil. Tarihi bir olaydan söz ederken onun Türkiye ya da dünya tarihinde nelere yol açtığını, o olayın başka olaylarla bağlantısını kurarak bize tarih konusunda ne kadar bilgili olduğunu göstermektedir. Olayların birbiriyle bağlantısını kurması ayrıca zengin bir hayal dünyasına sahip olduğunu gösterir. Yedinci bölüm Diyanet ve İslam dini üzerine söylediklerinden oluşmaktadır. Onun tevekkül eden tarafının ağır basması belki de ailesinin ve kendisinin başına gelen olayları sükunetle karşılamasına sebep olmuştur. Ne babasının ne abilerinin ölümünden ne de kendisinin kaza geçirip felç kalmasından dolayı Allah’a isyan etmemiş tüm bu olayları sakinlikle karşıladığını her şeye rağmen yaşamının güzel olduğunu dile getirmiştir. Sekizinci bölüm yaşam üzerine olarak adlandırılmıştır. Menderes’in hayata dair söyledikleri, eşi Ümran Hanım ile arasındaki o güçlü sevgi bağı, okuma serüveni ile kurduğu ilişki hakkında birçok şey öğreniyorsunuz. Son bölüm ise TBMM konuşmalarından oluşuyor. Meclisteki nezaketini, bir konuyu eleştirirken konu hakkında ne kadar bilgili olduğunu bu konuşmaları okuyunca görebilirsiniz.

Bu kitap siyasetin içine doğmuş ve ömrünü siyaset içerisinde harcamış olan bir insanın hayat, dünya, tarih, siyaset ve din üzerine söylediklerinden yola çıkarak o insanı tanımanızı sağlamaktadır. Kitabın bu kadar geniş kapsamlı olmasının en önemli faydası ise Aydın Menderes'in düşünce dünyasını derli toplu bir şekilde gözümüzün önüne sermesidir. Dokuz bölümden oluşan bu kitapta Türkiye Tarihi üzerine söyledikleri kitabın en önemli bölümüdür denebilir. Türkiye tarihini değerlendirirken Menderes kitabın diğer bütün bölümlerindeki bilgilerinden yola çıkarak değerlendirmeler yaptığını görmekteyiz. Örneğin tarihten yola çıkarak günümüz Türkiye'sinin doğrularını yanlışları, değişmesi gerekenlerini ifade etmiştir. Demokratikleşmeyle ilgili söyledikleri buna bir örnektir. *“Demokratikleşmeyi Türkiye adına bir hayat memmat meselesi olarak gördüğüm için seçtim. Onun içinde bu konunun üstünde duruyorum. Amacım, meseleyi çok net, açık, bir takım değişmez kurallara getirip bağlamak değil, önemli ölçüde Türkiye’de bu konunun gündemde kalmasına ve bu konudaki arayışların, tartışmaların hızlanarak, daha da kıvam kazanarak devamına bir katkıda bulunmaktır.”* (Demir:360). Aydın Menderes'in Türkiye üzerine söylediklerinden yola çıkarak yakın çağ Türkiye tarihi değerlendirilmesi yapılabilir. Menderes aktif siyasette bulunmadan önce de sonra da siyaset üzerine epeyce yazılar yazmıştır. Kitabın bir diğer özelliği ise Menderes ile yapılan röportajlara yer verilmesidir. Böylelikle kitabı okurken kafanızda oluşan bazı soruların cevaplarını daha kolay bulabilirsiniz. Kitabı gölgede kalmış sıra dışı bir siyasetçiyi tanımak için kullanılacak bir pusula olarak kabul edebiliriz.

Aydın Menderes'in diğer popülist politikacılardan ayrılan yönleri de bu satır aralarında kendisini ortaya koymaktadır. Tanıl Bora sağ görüşe sahip olanlar için şu ifadeleri kullanır: *“Sağın/ sağcılığın mümeyyiz vasıflarından biri, kendine bakmamak, kendine dönük eleştirillikten uzaktır. Zaten sağın, sağ düşünce mekteplerinin kendini tarifi hamaset sınırlarını pek aşmaz* (Bora, 2015:12).” Oysa Menderes kendine bakabilen, sağ politikayı eleştirebilen, tarihe kahramanlar tarihi olarak değil ders çıkarılabilecekler tarihi olarak bakan birisidir. Sağcı bir politikacı olarak Marx ve Engels'i okumuş, Marksizmi değerli bir düşünce olarak tanımlamış ve onu kendince değerlendirmeye çalışmıştır. *“Türk toplumsal alanında, hemen herkes ülkenin sorunlarına vakıf, bu sorunları çözecek merci olarak kendini görmektedir. Özellikle siyasal konularda, bütün gerçeklerden yoksun olarak 'ben olsam şöyle şöyle yaparım' bilgiçliğinin ve kişisel sorumluluklardan kaçışın arkasında bu anlayış yatar.”* (Çetin, 2004;228). Burada altı çizilen Türkiye’de siyaset kurumunun entelektüellikten yoksun yapısıdır. Oysaki Aydın Menderes bu kurumun önemli entelektüellerinden yalnızca bir tanesidir. Okumanın ve düşünmenin, gelecek için iyi şeyler yapmanın yolu olarak gören

Menderes “okumayan, düşünmeyen ve gelecek vizyonu ortaya koymayan” siyasetin toplumda egemen olmasını pusulasız bir gemiye benzetmektedir (Demir, 679). Entelektüel birikimi, okuma, düşünme, anlama çabası onu birçok politikacıdan ayırt etmektedir.

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından desteklenerek Doç. Dr. İdris Demir editörlüğünde hazırlanmış olan bu kitap hem Aydın Menderes’i tanımak hem de entelektüel birikime sahip bir siyasetçinin gözünden Türkiye ve dünyaya bakmak için iyi bir kitap. Ercan Kesal Lorca’nın “Duende”sinden bahsederken şöyle demektedir: *İçimizdeki yaranın bize bahşettiği şey. Yaşadıklarımızdan kalan ve hiç kapanmayacak olan yaralarımızın iyileştikleri sırada ruhumuzdan çıkardıkları o saf ve benzersiz yetenek.*” Babası idam edildiğinde on dört yaşında olan bir çocuğun içindeki yaraları iyileşirken ortaya çıkardığı eserler ve o eserlerin meydana getirdiği bu kitap Aydın Menderes’i tanımak isteyenlerin başvurması gereken önemli bir kaynaktır.

Kaynaklar

Bora, T. (2015). *Türk Sağının Üç Hâli*, İstanbul: Birikim Kitap.

Çetin, H. (2004). *Türk Toplum Sözleşmesi*. Ankara: Lotus Yayınları.

Demir, İ. *Aydın Menderes’in Siyasi Kişiliği*, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yayınları.

Kesal, E. (2016). *Cin Aynası*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Ruskin, J. (2016). *Susam ve Zambaklar*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.